

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Է. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1933 — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԹԻԻ 9

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«ՄԱՅՐ ՈՐԴԻՈՎՔ ԲԵՐՎՐԵԱԼ»

Ի՛նչ որ ալ լինի Ս. Կոյսին անձին վերաբերմամբ մեր քրիստոնէական ըմբռնումին տեսակէտը, աւետարանական պատմութեան կամ դաւանաբանական հասկացութեանց ո՛ր անկիւնէն ալ դիտէ զայն եկեղեցին, բարոյական արժանիքին, աւելի ճիշդ՝ մայրական առաքինութեանց տիպար կնոջ մտածումն է ամենէն աւելի որ կը լուսապսակէ անոր դէմքը մեր կրօնական զիտակցութեան առջեւ: — Յիսուս մանուկը զրկած Մարիամի պատկերը, զոր մեր նայուածքին հանդէպ կը պահենք շարունակ՝ մեր հաւատքին սրբութեան խորանին ներքեւ, խորհրդանկարն է այդ իմացումին մանաւանդ: Ու այդ խորհուրդը, այդ տարազին մէջ ամփոփուած, հանապազորդ դաս մըն է զոր մեր կրօնքը կ'աւանդէ մեզի՝ կեանքի ամենէն նուիրական և զործնական մէկ մարզին մէջ:

Բոլոր միւս ստորոգական յորշորջումները — Աստուածածին, Աստուածամայր, Ս. Կոյս, Ամենօրնեալ Կոյս —, զանց ընելով տակաւին «Մարմնատեսիլ քերովրէ», «Երկնաւոր արքայուհի» ի նման խորհրդապաշտօրէն բանաստեղծական այն մակդիրները, զորս նարեկացիի հոգւով տեսանողներ ընծայած են անոր, ամենքն ալ, թէեւ ճշմարիտ եւ իրական վերազրումներ անշուշտ, բայց իրենց խորքին մէջ գեղազարդումը եւ ընդլայնօրէն պանծացումն են միայն պարզ և սրտազին այն զգացումին, զոր ժողովուրդին բարեպաշտութիւնը խրտացուցած է «Մարիամ-Մայր» ինքնատիպ և անոյշ բացատրութեան մէջ:

Մարիամ, մեր Փրկչին ծնողը, գերազանց մայրը, տիպար մայրն է ամենէն աւելի: Խաչին բարձունքէն սիրոյ աշակերտին աւանդուած պատգամը ամբողջ մարդկութեան ուղերձուած մատնանշում մըն է, որ կը ցուցնէ և կը հասկցնէ մանաւանդ թէ ի՛նչպիսի անձ պէտք է լինի մայր մը: Եւ արդարեւ, Աստուծոյ և Մարդու Որդիին սրտէն՝ իր կեանքի գերազոյն մէկ բուլբլին մէջ փրթած այդ բառը, «Ահա՛ մայր քո», անսուտ խօսք մըն է, որ կը պարունակէ անհակառակելի ճշմարտութիւն մը. Մարիամու դէմքը կենդանի այն զաղափարն է, որուն մէջ ապրեցաւ մայրական առաքինութեանց խտէալը:

Ճշմարիտ մայրը նա է՝ որ կը հաւատայ թէ իր երկունքին պտուղը Աստուծոյ իրեն յանձնուած աւանդ մըն է, առաջին վայրկեանէն իսկ արդէն Աստուծոյ շունչովը և անոր իմաստութեան և բարութեան շնորհներովը օծուած. և որ կը մտածէ, հետեաբար, թէ իր պարտականութիւնն է ջանալ հսկել և հո-

զածու լինել որ ընդ միշտ անջինջ մնան այդ շնորհները, որպէսզի անոնց ներքե ծածկուած բարի ընդունակութեանց զարգացումով՝ իր ծոցածին զաւակը կարենայ իրեն համար նախասահմանուած կոչումին ճամբէն ընթանալ զէպի աստուածային կատարելութեան ճակատագիրը, որ նպատակն է ամէն մարդկային կեանքի:

Խորհիլն ուրեմն, թէ աստուածային եղելութիւն մըն է որ տեղի կ'ունենայ ամէն անգամ որ մարդկային ծնունդ մը կը զուարթացնէ տան մը մշնոլորտը. թէ մարդուն կամքէն՝ այսինքն ազատութենէն կախում ունի արդիւնագործել կամ եղծել այդ եղելութեան աստուածայնութիւնը. թէ ամէն մարդկային էակ, իր բնական եւ հոգեկան յարմարութիւններուն համեմատ, որոնք իր ծնունդին մէջ նոյն իսկ կ'իրագործուին, սահմանուած է դերի մը՝ որ իր կոչումն է, և թէ բոլոր զինքը չընապատուներուն, այսինքն ամենէն առաջ և աւելի ծնողքին՝ և մանաւանդ մօր պաշտօնն ու պարտականութիւնն է թոյլ չտալ որ խաթարուի այդ կոչումը, իբր սրբութիւն, իբր ուղղութիւն, և իբր ամէն ինչ որ մարդուն մէջ կը կացուցանէ հոգին՝ պատկերն Աստուծոյ — ա՛յս պէտք է լինի մայրական խղճմտանքին ամենէն անառիկ և անհրաժեշտ պարտականութիւնը:

Թէ այսպիսի մայր մը եղաւ իրապէս Մարիամ, Աւետարանն է որ կը ցուցնէ մեզի: Ան զիտցաւ առաջին վայրկեանէն երկնից կամքը կարգալ իր աստուածային զաւկին ծննդեան բացառիկ պարագաներուն մէջ. երկիւղած մտասկեռումով հետեւելով այն բոլոր իրադարձութիւններուն, որոնք կատարուեցան անոր շուրջը, խանձարուրդէն սկսեալ մինչեւ դուռը Տաճարին, ուրկէ ներս մտեր էր մանուկը՝ իբրեւ իր հայրենի տան մէջ, պահեց այդ բոլոր սքանչելիքներուն խորհուրդը իր հոգւոյն խորը, ու մինչ Յիսուս «կ'աճէր եւ կը զօրանար իմաստութեամբ և հասակով», իր մօրը բարի սրտին, սուրբ կենցաղին և մաքուր նկարագրին ազդեցութիւնն ալ կը զործակցէր Հոգւոյն, իր մէջ զարգացնելու համար Աստուծոյ և մարդոց շնորհներովը հաւասարապէս զարգարուած գերագոյն էակի մը կատարելութիւնը: Յետոյ, երբ յաջորդ տարիներու ընթացքին՝ աւելի լուսաւորուեցաւ իր մէջ այդ խորհուրդը, երբ հետզհետէ աւելի պատեհութիւններ ունեցաւ ըմբռնելու իր զաւկին աստուածային եւ փրկարար կոչումը, առանց բնաւ տարուելու առտնին զգացումներէ և մարդկային նկատումներէ, իր հոգեկիր համակերպութեամբը քաջալերած եղաւ անոր ընթացքն ու զործունէութիւնը, մինչեւ անոր կախազանին ոտքը, ուր դիւցադնական արիւթեամբ գիմաւորեց վիշտը, որ իբրեւ ահաւոր սուր մը կ'անցնէր իր սրտէն:

Ահա՛ պատկերը, որուն մէջ Աւետարանը կը ցուցնէ մեզի գերազանց մօր գէմքը. ահա՛ ւասիկ եւ դասը՝ զոր Եկեղեցին կ'աւանդէ, իր տօնախմբած յիշատակի հանդիսաւորումներով ջանալով հասկցնել մեզի թէ կնոջ մը համար ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ մայրական պաշտօնը, և ի՞նչ կերպով մօր մը հոգին կրնայ բարձրագոյն բերկրանքն զգալ իր զաւկին կեանքէն:

Կ'անցնի՛ կինը. բայց կը մնայ մայրը. աշխարհի սուտ հրապոյրները եւ կոնացի ընդունայն դեղը օր մը միայն կը տեսն. մինչ կրօնքն ու բարոյականը անվախճան դարերու փառքով կը յաւերժացնեն առաքինի մօր մը յիշատակը:

Սէ՛ր մայրենի . . . , «աստուածահրաշ քաղմացումով ջամբուած հացն» է ան, ըստ բանաստեղծին. բայց քանին՛ը արդեօք կըցած են ճաշակել անոր

սուրբ սեղանէն: Ո՛րքան ցանցառ է թիւր երջանիկ մայրերուն, որոնք կը ցած են իրենց սրտահատոր հրեշտակին առաջին ժպիտին մէջ կարգաւ մարմնոյ եւ հոգւոյ ազդումներէն զերիվեր տնօրէնութեան մը խորհուրդը, անմահ ապագայի մը կոչումը:

Հին կրօնքներուն բարոյական ոլորտին մէջ, եւ զեռ ցայսօր՝ արտաքոյ քրիստոնէութեան, կինն է որ ապրած է միշտ մօրը մէջ. մայրը, անոնց թոյլատրած ըմբռնումին համեմատ, կինն է միշտ, այսինքն այն էակը՝ որուն համար ծնիլը դիպումած մըն է լոկ:

Աւետարանը միանգամ ընդ միշտ սրբազրեց այդ տեսութիւնը, մօրը գաղափարին մէջ մատնանշելով աստուածային պաշտօնի մը բարձրութիւնը: Սաղմոսերգութիւն այն մտածումով, որուն մէջ կը սաղմնաւորուի քրէստոնէութեան բարոյականը, մայր է իսկապէս ոչ թէ կամ ոչ միայն այն կինը՝ որ կը ծնի, այլ ա՛յն մանաւանդ որ հոգւով կրնայ զօրծակցիլ Աստուծոյ, երկրի վրայ հաստատելու եւ տարածելու համար երկնից Թագաւորութիւնը: «Բնակեցուցանէ զամուլն ի տան ուրախամիտ՝ որպէս մայր որդւովք բերկրեալ»։ ամուլն ալ կրնայ երջանիկ ըլլալ՝ զաւակներով բերկրած մօր մը նման, երբ իր մէջ կը զգայ աստուածային առաքելութեան մը գերը: Ճշմարիտ մայրութիւնը հաւատքով զօրացած սէրն ու զուլթն է, այսինքն փրկարար զօրծունէութեան մը համար կնոջ մը սիրտը լեցնող յօգարութիւնը: Նա է իսկապէս մայր որ կը ծնի Աստուծոյ որդիներ, այսինքն կրնայ իր զաւակներուն հոգւոյն մէջ մշակել առաքինութեան եւ գաղափարական կեանքի շնորհները. որ իր զաւակին ծնունդին մէջ կ'ողջունէ ոչ թէ իրեն համար ապագայ նեցուկի մը ապահովութիւնը, այլ բարի եւ բարձր սկզբունքներու կանչումով էակի մը մարմնացումը: Բազմաճնունդ բեղնաւորութեամբ լոկ խայտացող ձագախառն ընտանիքը չի կրնար ճանչնալ այն երջանկութիւնը, որ կ'ողկորէ ոչ միայն արեան այլ նաեւ գաղափարի սերնդազործութեամբ կազմուած տան մը ներքին կեանքը. հոն է որ կին մը կրնայ ինքզինքը զգալ իրապէս որպէս «մայր որդւովք բերկրեալ»:

* * *

ՀԱՒԵՏԵՐ ԵՒ ՄՏԱՆՊԱՆ ԶՈՒՔԵՐ

ԳԱՍՏԻԱՐԱԿԻՉ ԿԻՆԸ

Իբրեւ իրաւարարներ մեր երջանկութեան եւ մեր առաքինութիւններուն մէկ մասին, կիները իրենց նկարագրին եւ բարքերուն կնիքը կը դրոշմեն մէն մի նոր սերունդի վրայ, քանի որ ամէն մի սերունդ, իր առաջին տարիներուն՝ անոնց մի միայն կը պատկանի: Ո՛վ որ խորհրդածած է մեր առաջին սոցաւորութիւններուն կորույթին եւ պիւնդ տեսութեան վրայ, ո՞վ որ կրնայ մտածել թէ այդ առաջին սոցաւորութիւններն ստուգիւ անոնք են՝ զորս մայր մը կը հազորդէ կամ կը կերպաւորէ, պիտի չփարանի ընդունելու թէ կինը իր տկար ձեռքերուն մէջ կը կրէ բնկերութեան ճակատագիրը: Մանուկին այս առաջին սոցաւորութիւններն են որ յետոյ կ'ըլլան կատարեալ մարդուն հրայրքները եւ երբեմն սկզբունքները: Ոչ այնքան մայրիկին կաթն է որ կ'իւրացնէ զաւակին արիւնը, որքան անոր գաղափարները՝ իր միտքը. այդ գաղափարներուն մէջ կան նոյն իսկ այնպիսիներ, զորս յետոյ նոր գաստիարակութեան մը բոլոր ջանքերը չեն կրնար ոչ յաղթահարել եւ ոչ եղծել. զգայութիւնները եւ պատկերները այնքան ուժով կը քանդակուին փափուկ հիւսուածքին մէջ անոր ուղեղին, որ այս գործարանը որքան զօրանայ ինքը, նոյնքան նաեւ կը զօրացնէ զանոնք: Կը տեսնուի ահա թէ ազդեցութեան նախաւորութիւնը աւելի մեծ է քան միտումին գերազանցութիւնը, այնպէս որ կարելի է քսել թէ բնութիւնը մարդը իր առաջին տարիներուն մէջ կնոջ խնամակալութեան տակ զննելով, անոր կուտայ մեծագոյն բաժինը՝ անհատներու եւ ժողովուրդներու բարոյական ճակատագիրը վարելու գործին մէջ:

Ա. Վ.